

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
ב' מנחם אב תש"ע

פרשה:

דברים

כותרת:

לאגור את כל הצרות בשק אחד...

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

פרשת דברים

לאגור את כל הצרות בשק אחד...

אחד מבני הקהילה שאל אותי לאחרונה מדוע לא מציינים אצלינו בקהילה את יום השואה, כפי שמציינים את היום הזה בחוגים רבים ובבתי כנסת אחרים.

השבתי לו שבראש ובראשונה ישנה כאן בעיה הלכתית: יום השואה חל בתאריך כ"ז בניסן. חודש ניסן, כידוע, הוא חודש שאסור להתאבל בו, כיון שרוב ימי החודש הם ימי שמחה; יש לנו בחודש הזה את שמונת ימי הפסח, ובתחילת החודש את ימי חנוכת המשכן, ולכן ההלכה היא שבמשך כל ימי חודש ניסן אין אומרים תחנון, וכן לא מספידיים בלוויות ל"ע ומאותה סיבה נמנעים בחודש זה מלומר את תפילת 'צידוק הדין' (התפילה שנוהגים לומר בלוויות). מי ששם ללב בוודאי ראה שבלוויות נוהגים לערוך שבע עצירות עם הארון לפני שמגיעים לקבר, וגם את המנהג הזה לא מקיימים בימי חודש ניסן (טוש"ע או"ח סי' תכ"ט).

מפני הסיבה הזאת אין מקום לציין בחודש זה את יום השואה שהוא כמובן ענין של "היפך השמחה" כלשון הרבי (ראה שיחת י"א ניסן תשל"ז סעיף ל"ט).

אם-כך הם פני הדברים – הוא המשיך לשאול אותי – מדוע באמת בחרו לקבוע את יום השואה דווקא בחודש ניסן? וכי לא יכלו לקבוע את היום הזה בחודש אחר?

התשובה לשאלה הזאת הינה עדינה ורגישה, וכדי להבין את הדברים ראוי להקדים דברי רקע קצרים.

כשניצולי השואה עלו לארץ ישראל אחרי השואה, הם עמדו בפני שתי בעיות: הבעיה הראשונה היתה שהציבור בישראל, ובעצם בכל מקום אחר בעולם, פשוט לא האמין לתיאורי הזוועות שהם סיפרו. היה קשה להאמין לתיאורים שלהם, שהרי מי יכול להאמין שלקחו תינוקות וזרקו אותם לאש ועוד דברים נוראים מעין אלו! אנשים רבים סברו לתומם שהניצולים נוטים לערב מציאות עם דמיון בעקבות המאורעות הקשים שעברו עליהם.

אבל היתה בעיה חמורה שבעתיים: אנשים רבים בישראל היו מרוגזים על הניצולים וטענו כלפיהם: מדוע הלכתם כצאן לטבח?! מדוע לא גיליתם שום התנגדות?! היתכן שנתתם לחיות האדם הללו להרוג מיליוני יהודים בלי להשיב מלחמה?!

הדבר בא לידי ביטוי במשפט אייכמן המפורסם, בשעה שהקטגור גדעון האוזנר פנה לאותו עד ראיה שעמד על דוכן העדים, ושאל אותו: תגידי לי, כמה אנשים שהו באותו מחנה שבו היית? העד השיב: עשרת אלפים איש. "וכמה שומרים היו שם?" העד ענה: עשרים שומרים. ממשיך הקטגור לשאול: "וכי לא היה ביכולתכם, כולכם ביחד עשרת אלפים איש, לגבור על השומרים המעטים ולהרוג אותם? מדוע לא עשיתם כלום?!"

על שאלתו השיב העד תשובה בלתי נשכחת: נניח שהיינו מצליחים לגבור עליהם ולהרוג את כל השומרים. מה יהיה הצעד הבא שלנו? להיכן נברח? הלא כל אירופה כבושה בידי הנאצים ותושבים מקומיים רבים סייעו להם לתפוס יהודים ולהסגיר אותם לידי הנאצים, וכמו שאכן קרה להרבה יהודים שהצליחו אמנם לברוח כמה פעמים אך נתפסו שוב ושוב במקומות שונים, ואם-כן לאיפה היינו יכולים לברוח?! תשובתו-שאלתו של העד הניצול הדהדה באולם בית המשפט.

אדם שלא היה שם בתוך התופת הנאצית, אלא גדל בארץ בימי קום המדינה, שעה שכל המנטליות הכללית היתה שצריך להיות חזקים ויש להשיב מלחמה לערבים וללמד אותם לקח – לא יכל להבין כיצד היהודים לא גילו שום התנגדות כלפי מרצחיהם, ואפילו התביישו בניצולי השואה שנחשבו לנחשלים וכושלים כביכול.

הקב"ה עזר לישראלים והם מצאו מעט אור בתוך החושך הגדול הזה. הם מצאו קצת נחמה וגאווה יהודית בדמות הסיפור הידוע של מרד גטו ורשה שצעירים יהודים רבים ערכו מרד בתוך הגטו והרגו הרבה חיילים נאצים עד שהגרמנים דיכאו לבסוף את המרד.

בשעה שבאו לציין את יום השואה הם כרכו אותו ביחד עם מרד גטו ורשה כדי לסמל את הגבורה היהודית שהיתה בשואה, ולכן קראו ליום זה "יום השואה והגבורה". מרד גטו ורשה התחיל בערב פסח, לכן בחרו בתאריך שחל בחודש ניסן.

אבל מונח כאן מוטיב עמוק יותר: ראש ישיבה מישראל בא לביקור אצל הרבי במעמד חלוקת הדולרים (ביום כ"ו חשון תשנ"ב). הוא סיפר לרבי שהוא הוזמן לנאום כאן בארה"ב והוא מצטט את הגמרא במסכת סנהדרין (ק"ו, א.) שרבי יוחנן אומר: "אוי לאומה שתמצא בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו", ורש"י מפרש "אוי לה לאומה שתהיה באותן הימים שיעלה על דעתה לעכב את ישראל". אותו רב אמר לרבי שרואים כיצד כל המעצמות שעיכבו את עם ישראל מלהגיע לארץ ישראל – נפלו, כגון טורקיה, אנגליה, צרפת ורוסיה, וכעת ברצונו להזהיר את האמריקנים שאם הם יעצרו ויפריעו ליהודים להתיישב בארץ ישראל כך יקרה גם להם.

הרבי עצר אותו ואמר לו כי אין זה מתפקידו של יהודי לאחל דברים של היפך הברכה לאומות העולם, להיפך: עליו לומר להם שכשהם יעזרו ליהודים – הדבר יהיה טוב ומועיל גם להם. למשמע הדברים, שאל ראש הישיבה את הרבי: הלא רבי יוחנן עצמו אומר את הדברים הללו? השיב לו הרבי: את זה תשאיר לתשעה באב! את הגמרא הזאת תלמד ביחד עם כל הדברים ה'נגטיביים' שלומדים ביום תשעה באב.

הרבי לימד כאן השקפה יהודית כללית על כל ענין של זכרון של צרות שבאו על כלל ישראל. היהדות הקדישה יום אחד בשנה שבו אנו מתאבלים על הצרות של עם ישראל והיום הזה הוא תשעה באב. באותו יום אנו מתאבלים לא רק על חורבן בית המקדש, אלא על כל הצרות שלנו. כל מי שיפתח את ספר הקינות הנאמרות בתשעה באב יגלה שיש שם קינות על כל הצרות של עם ישראל מראש ועד סוף, עשרה הרוגי מלכות, גזירות ת"ח ות"ט, שריפת התלמוד וכו' וכו'.

ובעצם הקב"ה כבר קבע את הדברים בשעתו. באותו יום שבו חזרו המרגלים מארץ ישראל והודיעו שלא יצליחו לכבוש את הארץ, התורה אומרת "ויבכו העם בלילה ההוא (במדבר י"ד, א). ועל זה אומרת הגמרא (במס' תענית כ"ט, א) "אותו הלילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנינם ואני קובע לכם בכיה לדורות".

וכמו שרואים בפועל שהרבה מהצרות שפקדו את עם ישראל אכן התרחשו באותו יום: חורבן בית ראשון, חורבן בית שני, חורבן ביתר, וגם גירוש ספרד קרה ביום תשעה באב.

אבל ביום זה אנו מתאבלים גם על הצרות שאירעו בימים אחרים במשך השנה, שכן אם נתאבל על כל צרה ביום שהיא התרחשה – נצטרך רח"ל להתאבל כל השנה כולה.

יהודי אחד סיפר לי שבתור ילד הוא היה נוהג ללכת עם אביו לבית הכנסת בתשעה באב, והוא היה רואה את הרב הזקן יושב על הרצפה ובוכה בדמעות שליש. המחזה הזה עורר בקרבו רושם עצום; יושב יהודי זקן ובוכה על אירוע שהתרחש לפני אלפיים שנה! הרי זהו דבר כמעט בלתי נתפס שאדם יחוה כאב כה חזק שיביא אותו עד לדמעות על אירוע שקרה לפני אלפיים שנה...

כשהוא גדל והתבגר הוא הבין שהרב לא בכה רק על חורבן בית המקדש, אלא הוא בכה גם על השואה וגם על הצרות האישיות שלו, ועל העובדה שהוא מזקין והולך, על בית הכנסת שהולך ומתרוקן, ועל כל שאר הבעיות הכלליות והפרטיות.

קיצורו וכללו של דבר: בכל הקשור לימי שמחה אנו תמיד מוסיפים והולכים, אנו רוצים ימים של חגים כמה שיותר, אולם ימי אבל – מספיק לנו להתאבל יום אחד בשנה. 1

ולכן אם מישהו מחפש הזדמנות לבכות על ההפסדים שלו במניות, או על כך שהוא כבר לא יכול לרוץ בתחרות ריצה כמו שעשה בימיו הטובים, או שברצונו לקונן על שערותיו שמלבינות ועל שיניו שנושרות – עליו להכניס את כל הצרות לשק אחד ולבוא לבכות עליהם בתשעה באב...

ומסיימין בטוב, שיהפכו ימים אלו עד מהרה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, ואותם נציין ונחגוג יום אחר יום, כי לטוב אין שיעור.

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד